

važnost ogleđa i u uticaju na široke mase u jednom intimnijem upoznavanju lika i djela Muhammeda, sallallahu aljehi ve sellem, što smatram značajnim posebno za savremena dešavanja kada smo jednostavno bombardovani mnoštvom dezinformacija putem raznih medija. Uz to riječ ovog djela poziva na razmišljanje i osvješćenje, svaki vjerski termin ili koncept je pojašnjen, stoga se mogu okoristiti i nemuslimani.

Zamjerke samoj knjizi je potreba za smislenijim predstavljanjem strukture djela kako u srži knjige tako i u njenom sadržaju te veći broj štamparskih grešaka.

Ahmedina PURKOVIĆ

SARAJEVSKI VAKIFI

Sarajevski vakifi i njihovi vakufi 1462.-2001. (od Isa-bega Ishakovića i Gazi Husrev-bega do Adil-bega Zulfikarpašića) Majo Dizdar, Sarajevo 2010., 195 str.

Vrijeme koje je iz a nas i koje nas neumitno troši ostavlja neizbrisive tragove na našim dušama i našim tijelima. Svaki čovjek kome je Dragi Bog udahnuo od SVOG RUHA ima božanski pečat kojeg treba sačuvati u originalu, ne pomutiti, ne falsificirati kako bi nam svijet i stvari i pojave u njemu bili jasniji. Samo tako čista nepatvorena ljudska priroda u kojoj je čovjek stvoren i po toj prirodi prepoznatljiv može stvari gledati pravim očima. Blještavost i sjaj dunjeluka koja obmanjuje ljudsko oko, ljudski nefis nastoji zarobiti ljudski um koji onda ne može raspoznati i razlučiti dobro od zla, lijepo od ružnog. Mnoge ljude susrećemo i ibretimo se njihovom načinu rasuđivanja, načinu života jer ih je zaokupio dunjaluk i njegovi ukrasi. Nije nenormalno i nije grijeh sticati imetak, biti bogat, živjeti lijepim životom ako u tom načinu života prpoznamo moralnost koja proizilazi iz vjere u Boga. Zašto kažemo proizilazi iz vjere u Boga? Naprosto što svijest o Bogu koja proizilazi iz snažne vjere u Boga Jedinoga može biti mjera, ogledalo, korektiv našim željama i našim nzajažljivim i nikada dostignutim prohtjevima. Strast koja čovjeka pokreće često je toliko jaka da joj se čovjek ne može oduprijeti nekada i sa vjerom u Boga. A oni koji ne vjeruju, koji nemaju nikakvih korektiva, mjere onda je strast sve. I vodič

i mjera i želja. Ne postoje moralni principi koji bi ograničili te često velike prohtjeve koji sežu do ubijanja, protjerivanja, genocida itd. Na pojedinačnom planu Bog nam kazuje da neki ljudi uzimaju strast za boga svoga. .

Tema vakufi i vakifi na ovim našim područjima BiH stara je i aktuelna koliko i vjera islam. Vakufi su sastavni dio islamskog učenja i podrška u njenom radu i djelovanju. Intenzitet bavljenja ovom temom bio je veći u vremenima kada je vakuf u vrijednosnom smislu imao najveću ovodunjalučku vrijednost, dakle kada se uvakufljavalo ono što je bilo najbolje, najdraže zarad Božijeg rizaluka, zadovoljstva i ahiretske nagrade. Tada se raspravljalo o šerijatskim i drugim normama, pravilima uvakufljenja, vrstama vakufa, načinima upravljanja, unapređenja itd. Od dolaska Austro-ugarske stalno se borimo kako sačuvati vakuf, od onih koji su ga sistematski rušili i otuđivali, do nas samih, zašto ne reći i to, zato što više nismo tako vrednovali vakuf kao oni prije nas koji su ga uvakufljavali, bilo zbog pomanjkanja vjere ili poricanja Boga kada biva sve dozvoljeno, posebno ono što je vezano za vjeru i vjersku zajednicu. Na svu sreću neki naši alimi, intelektualci pokušavali su pisanjem i bilježenjem vakufa i njihovih osnivača - vakifa otrgnuti od zaborava brojne vakufe koji su potpuno uništeni i više se nemogu prepoznati ni na mapi gdje su bili, do onih koje i danas prepoznajemo zahvaljujući upravo njihovom entuzijazmu i brizi za vakufe.

Danas i ovim povodom vrijednim se čini spomeniti neka od tih imena: Mehmed Mujezinović, Islamska epigrafika BiH; Alija Bejtić, Spomenici osmanlijske arhitekture u BiH; Husref Redžić, Islamska umjetnost, Hamcija Kreševljaković, Ibrahim Kemura, Adem Handžić, Čiro Truhelka, Džemal Čelić i drugi

Na ovu temu kod nas, poslije agresije su pisali: Nijaz Koštović, Između dobrotvorstva i zla (1995); Medžida Bećirbegović, Džamije sa drvenom munarom u BiH (1999); Hivzija Hasandedić, Mostarski vakifi i njihovi vakufi (2000); Ahmed Mehmedović, Gazi Husrev-beg i njegove zadužbine (2005); Slobodan Kudra, Sarajevske džamije (2006), Senad Čeman, Vakufi i fondacije, a u pripremi je Monografija vakufa Islamske zajednice koju priprema Udruženje ilmij

BiH.

Ovdje nikada i nikako ne smijemo zaboraviti ulogu Islamske zajednice u očuvanju vakufa kroz Vakufsko mearrifsku upravu, a onda Rijaset, Medžlise kao i danjašnju Vakufsku direkciju koju je osnovao Rijaseta IZ BiH. Bilo je i tu naših slabosti, nekada nebrige, neodgovornosti, nemogućnosti da se bilo šta uradi, ali je, također, uvijek u Zajednici bilo odgovornih ljudi koji su brinuli i čuvali vakufe i unapređivali ih koliko su znali i umjeli žrtvujući često svoj autoritet, imetak pa i slobodu.

Islamska zajednica je uspjela u kratkom vremenu poslije agresije da obnovi gotovo svu svoju infrastrukturu do unapređenja vakufskih vrijednosti kroz nove vakufe kakvi su nove zgrade medresa, fakulteta, biblioteka, nove džamije i neke druge investicijske objekte koji će dugoročno imati važnu ulogu u našem vjersko-prosvjetnom radu ali i finansijskom poslovanju. Najteži dio posla oko vakufa je vratiti oteta i nacionalizirana vakufska dobra. Vrijeme je pred nama, preuzeli smo amanet i valja nam se boriti. Od našeg odnosa prema vakufu zavisi i njegovo unapređenje.

Ova knjiga, Sarajevski vakifi i njihovi vakufi od autora Maje Dizdara je jedna opsežna foto-monografija značajnih vakifa i vakufa u gradu Sarajevu. Iz nje imaju šta vidjeti i naučiti i Bošnjaci a i drugi. Ona je još jedno povijesno svjedočenje o našem doprinosu izgradnji i utemeljenju grada Sarajeva, svjedočenje o našoj vjeri i svijesti da sve na ovom svijetu ima rok trajanja, da je prolazno sve osim hajrata, vakufa koji nadživljuju ljudsko ovodunjalučko bitisanje.

Ova knjiga svjedoči povijest naših vakufa kroz vrijeme, odnosno različite društ. političke sisteme koji nimalo nisu bili naklonjeni ovim hajratima, vakufima zbog čega im mjenjaju namjenu, ruše, devastiraju, oduzimaju, nacionaliziraju. Kroz povijest vakufa može se posmatrati i povijest muslimana i odnos prema njima. Tamo gdje su se rušili, oduzimali vakufi, tamo gdje nisu dobro došli materijalni tragovi muslimanskog nasljeđa, posredno je kazivano, nisu poželjni ni oni koji ih baštine. Također otuđivanjem vakufa slabila je osnova ili se potpuno gubila mogućnost normalnog života, ekonomska osnova za život na tim područjima posebno zbog uloge vakufa koju je imao. Posebno

se taj problem odrazio na rad institucija I.Z koja je bila vezana za vakufska dobra. Na ovaj način donešena joj je smrtna presuda koja bi trebala izgledati kao suicid-samoubistvo. Nažalost naših dušmana, a uz Allahovu pomoć i žrtvovanje mnogih muslimana, mi smo opstali i kao narod i kao zajednica.

Iz knjige također možemo zaključiti da vakifi Sarajeva, kao i drugi, nisu bili ograničeni samo na vjerske nego i na prosvjetne, kulturne, socijalne i društveno korisne hajrate kakvi su bili mostovi, karavan saraji, hanovi, imareti, česme, biblioteke, kutubhane, sahat kule. Vakufi su zapravo obuhvatali i doticali se svih segmenata društvenog života. Bez njih u to vrijeme bio je nezamisliv ili gotovo nemoguć normalan život. Vidimo mostove, džamije i druge vakufe koji bi se urušavali zbog poplava ili jangije-vatre da popravljaju i grade novi vakifi a ne država, odnosno ministarstva saobraćaja, prostornog uređenja ili kulture. Vakufi su bili i banke iz kojih se moglo pozajmljivati, kreditirati i iz tih prihoda održavati glavnica vakufa i tekuće troškove održavanja.

Autor je u knjizi enciklopedijski objasnio nastanak vakufa i upoznao nas sa njihovim vakifima. Posebno je iscrpno obradio vakufe Isa-bega Ishakovića, rodonačelnika Sarajeva, kao i Gazi Husrev-bega: šta su uvakufili, gdje su izgrađeni, kada su izgrađeni, šta je bilo s tim vakufima i u kakvom su stanju danas. U samom tekstu objašnjava nepoznate riječi, te navodi poneku anegdotu i legendu vezanu za neki od vakufa, zabilješke nekih stranih putopisaca i njihovo viđenje Sarajeva iz tog vremena te bilješke čuvenog mula Mustafe Bašeskije. (Npr. str. 74-75, 87.)

Ovo je jedinstvena knjiga po svom stilu, sadržaju ali i tehničkoj opremljenosti. Reprezentativna je u svakom pogledu. Odličan je svjedok našeg civilizacijskog i kulturnog nasljeđa koje se može pratiti na osnovu starih i novih slika u boji. Stil autora knjige je zanimljiv, lagan i prijemljiv. Posebno me se dojmilo njegovo nenametljivo bileženje, ali tako značajno, iz ove nam najbliže povijesti i onog što je bilo sa vakufima, sa vrlo kratkim sentensama koje imaju svoju poruku. (Npr. 75; 111; 125;)

Autor nam na kraju knjige predstavlja najistaknutijeg vakifa Sarajeva i BiH Adil-bega Zulfikarpašića i najznačajniji njegov vakuf, svima dobro poznat, Bošnjački

institut u Sarajevu i njegovu džamiju na Kobiljoj glavi.

Na osnovu ove knjige mogu se rekonstruisati događaji, kada i zašto je nestao neki vakuf, mogu se praviti potraživanja određenih vakufa koji još uvijek postoje onakvi kakvi su bili od samog osnivanja. Ova i slične knjige govore o našoj veličini, o plemstvu duha, o našim slavnim precima kojima je vjera bila iznad i ispred svega radi koje su bili spremni žrtvovati i imetke i živote svoje. One vraćaju i snaže naše dostojanstvo i naš ponos.

Na kraju želim kazati da sam sa zadovoljstvom čitao ovu knjigu o našim vakufima koji su usmjeravali naše životne puteve i naše poglede na život.

Ferid DAUTOVIĆ

CAN ATILLA: „Sultanlar askına 1453“

Osvajanje Konstantinopolja, glavnog grada Bizantije, dogodilo se u utorak, 29. maja, 1453. godine, a označio je značajnu prekretnicu u historiji čovječanstva. Ovaj događaj je označio početak višestoljetne moćne osmanske dominacije u Evropi, a zbog prekida trgovačkih veza Evrope sa Azijom, doveo je do razvoja pomorstva, što je rezultiralo otkrivanjem Novog svijeta. Mudraci, noseći sa sobom helenističko znanje i kulturu, napustivši Carigrad i idući ka Evropi, postali su lučonoše koje će zapaliti baklju novog pokreta u Evropi – humanizma i renesanse. Utorak, dan kada je pao Konstantinopolj, za Grke predstavlja i dan-danas nesretan dan, jer je i tada, 1453. godine, a i pet stoljeća kasnije, u grčko-turskom ratu slomljena grčka ideja o zauzimanju turskog teritorija i Istanbula. Pad Konstantinopolja vezuje se za sultana Mehmeda II Fatiha Osvajača (1432 – 1481.) koji je komandovao napadom i osvojio grad. Fatih je Konstantinopolj nazvao *Istanbul* (cvijet islama) koji će biti prijestolnica moćnog Osmanskog carstva sve do 1922. godine. Prvi cilj za sebe, nakon što je postao sultan, 1451. godine, Mehmed II Fatih (1432 – 1481.) je postavio osvajanje Konstantinopolja, jer je želio obistinuti riječi Allahova poslanika Muhammeda, s.a.v.s.: „Sigurno će Carigrad biti osvojen, pa divan li je

vojskovođa taj čovjek i divna li je ta vojska koja će to ostvariti.“ (Ahmed 4/235 i El-Hakim 4/422). Mnogi smatraju da je sultan Mehmed II Fatih taj divni vojskovođa na kojeg se odnose riječi Allahovog Poslanika s.a.v.s., mada ima i drugačije mišljenje zbog toga što se u hadisima najavljuje dva puta osvajanje Carigrada. Nesumnjivo, sultan Mehmed II Fatih predstavlja jednog od najznačajnijih vojskovođa i državnika u islamskoj historiji.

Ličnost sultana Mehmeda II Fatiha predstavlja neiscrpnu temu za svoja umjetnička djela mnogim umjetnicima: muzičarima, kompozitorima, režiserima. Jedan od savremenih turskih kompozitora i instrumentalista koji je kroz svoj album „Sultanlar askına 1453“ („Sultanima za ljubav“) prikazao ličnost sultana Mehmeda II Fatiha i pad Carigrada je Can Atilla. Album je objavljen 2006. godine u izdanju produkcijske kuće Sony BMG.

Turski kompozitor Can Atilla rodio se 1969. godine u Ankari. Državni muzički konzervatorij završava 1980. godine, a godinu dana kasnije postaje član Državnog simfonijskog orkestra, u kojem se zadržao dvije godine svirajući violinu. Godine 2005. izlazi njegov album „Cariyeler ve geceler“, a godinu dana kasnije album „Sultanlar askına 1453“ kao uspomena na sultana Mehmeda II Fatiha. Od udruženja *Geto* 2002. godine dobija nagradu *Umjetnik godine*, a 2003. dobija nagradu za najbolju scensku muziku. Na ukrajinskom XII Berdyansk Žan-Mar internacionalnom filmskom festivalu osvaja nagradu za najbolju muziku. U povodu 800-te godišnjice rođenja velikog sufijskog pjesnika i teologa Mevlane Dželaludina Rumija, 07. aprila, 2007. godine, komponuje oratorij u pomen na Mevlanu, kada izlazi njegov po redu 15-ti album i on predstavlja njegovo posljednje umjetničko ostvarenje do danas. Pisao je muziku za filmove „Albatros“ i „Atatürk“. Muzičari koji su sarađivali na albumu „Sultanlar askına 1453“ su: Bilgin Canaz (naj), Ahmet Baran (kanun), Berat Tekin (perkusije), Cihat Aşkın i Mete Yalçın (violina), Çağatay Akyol (harfa), Murat Yücel (gitara), Mikail Geçer (flauta), Hakan Elbaşı (ud), Sesim Gökalp (vokal), Ayça Dönmez (vokal), Ayşe Erdal (vokal), dok Atilla na ovom albumu svira klavirsku dionicu.